

1 Uvod

1.1 Dogodki

Dogodki.

Kako jih izrazimo v slovenskem znakovnem jeziku?

Potrebujemo:

1. glagole → označujejo dogodke
2. samostalnike → označujejo udeležence v dogodku

1 Uvod

1.2 Udeleženci

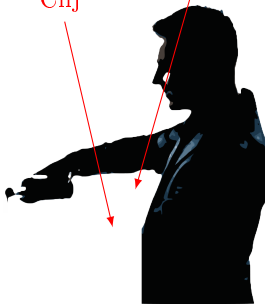
Pogosto je v enem samem dogodku vključenih več udeležencev.

Prejemnik

Vir

Vršilec

Cilj



1 Uvod

1.3 Glagoli

Zato ima tudi glagol lahko več samostalnikov.

Prejemnik

Vir

Vršilec

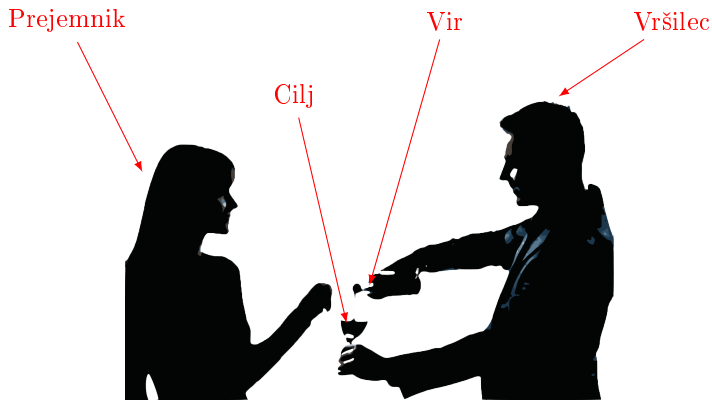
Cilj



1 Uvod

1.4 Samostalniki

Kako vemo, kateri samostalniik označuje katerega udeleženca?



1 Uvod

1.5 Kdo je kdo?

Za prepoznavanje (=identifikacijo) udeležencev ima vsak jezik na voljo več načinov.



Odvisno od tega, kdo izda identifikacijski ključ:

- stavek → osnovni besedni/znakovni red
- glagol → ujemanje

1 Uvod

1.1 Ujemanje v SZJ: napovednik

Predstavljam bom ujemanje v slovenskem znakovnem jeziku.

1. Kako samostalnik postane označevalec udeležencev v dogodku.
2. Katere vloge lahko dobi udeleženec v dogodku.
3. Kako se glagol prilagaja samostalnikom, ki označujejo udeležence.
4. Kako v SZJ izraziti ročno in mimično ujemanje na različne načine.

Gradiva za študij:

- Poglavje “*Ujemanje*” v M. Pavlič (2019): Priročna video slovnica slovenskega znakovnega jezika. ZDGNS in Založba ZRC, 56–73
- poglavje “*Agreement*” v R. Pfau, M. Steinbach in B. Woll (2012): Sign Language: An International Handbook. De Gruyter Mouton, 136–157
- Prosojnice s predavanj (spletna učilnica)
- Posnetki 3.0, 3.1, 3.2, 3.3 in 3.4 na kanalu Slovnica SZJ (YouTube)
- Delovni list (spletna učilnica; reševali boste na vajah)

2 Postavljanje samostalnikov v prostor

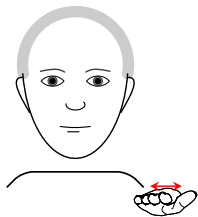
2.1 Kateri samostalni je označevalec?

- Ena od funkcij samostalnikov v jeziku je, da označujejo:
 - osebe
 - stvari
 - pojme
- V slovenskem znakovnem jeziku (in tudi v drugih znakovnih jezikih) je označevalec tisti samostalni, ki smo mu priredili individualen kretalni prostor.
- Kako to storimo?

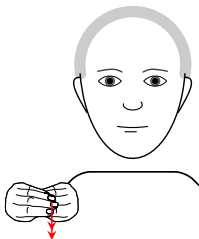
2 Postavljanje samostalnikov v prostor

2.1 Prostorski samostalniki

- Nekateri samostalniki so odkretani v prostoru → **prostorski samostalniki**.
- Prostorski samostanik odkretamo izven nevtralnega kretalnega prostora.
- Če imamo dva, enega odkretamo levo in drugega desno.



(1) a. OTROK

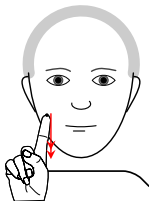


b. SOSED

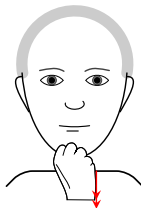
2 Postavljanje samostalnikov v prostor

2.2 Obtelesni samostalniki

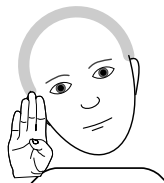
Nekateri samostalniki so odkretani na telesu. To so **obtelesni samostalniki**.



(2) a. MAMA



b. JABOLKO



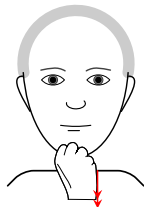
c. FANT

2 Postavljanje samostalnikov v prostor

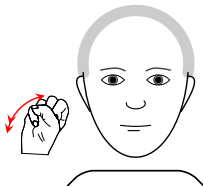
2.2 Obtelesni samostalniki

Obtelesnemu samostalniku ne moremo spremeniti kretalnega prostora

- Sprememba pomena
- JABOLKO → KIMATI
- Namesto tega dodamo prostorsko kretnjo in/ali prostorsko mimiko (nagib glave ali telesa, smer pogleda)



(3) a. JABOLKO

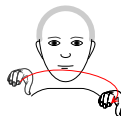
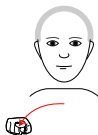
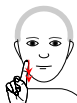


b. KIMATI+++

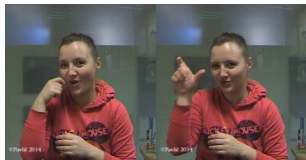
2 Postavljanje samostalnikov v prostor

2.2 Obtelesni samostalniki

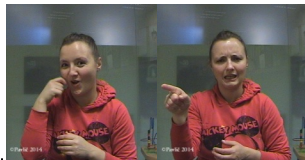
Obtelesnemu samostalniku dodamo prostorsko kretnjo:



(4) a. MAMA IX c. JABOLKO NAHAJATI.SE-KL(☞)



b.



d.

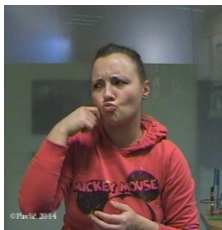
2 Postavljanje samostalnikov v prostor

2.2 Obtelesni samostalniki

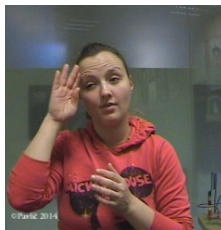
Obtelesnemu samostalniku dodamo mimiko:

- pogled
- nagib glave
- nagib telesa

(5)



pogled_a
a. MOŠKI



nagib-glave_a
b. FANT



nagib-telesa_a
c. FANT

2 Postavljanje samostalnikov v prostor

2.3 Udeleženske vloge

Vsak samostalnik, ki je označevalec, lahko postane udeleženec in dobi svojo udeležensko vlogo. Primer:

- Punca dogodek izvede. Zato je **vršilec**.
- Fant ima od dogodka korist (ali škodo!). Zato je **prejemnik**.
- Jabolko dejanje neposredno zadeva, vendar je v njem pasivno. Zato je **pasivec** (v literaturi tudi: prizadeto).



2 Postavljanje samostalnikov v prostor

2.3 Udeleženske vloge

- Če se poveča število punc (a), bodo skupaj še vedno predstavljale enega vršilca.
- Če se poveča število fantov (b), bodo skupaj še vedno predstavljali enega prejemnika.
- Če se poveča število jabolk (c), bodo skupaj še vedno predstavljala enega pasivca.

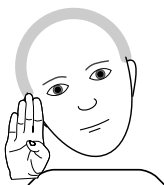


2 Postavljanje samostalnikov v prostor

2.3 Udeleženske vloge

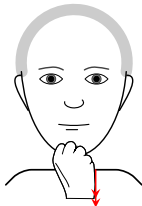
Za razumevanje stavka je bistveno, da znamo vsak samostalni pravilno povezati z njegovo udeležensko vlogo. To storimo pomočjo:

- zdrave pameti
- znakovnega reda
- ujemanja

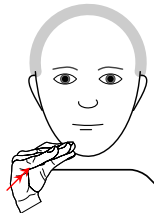


(6)

FANT



JABOLKO



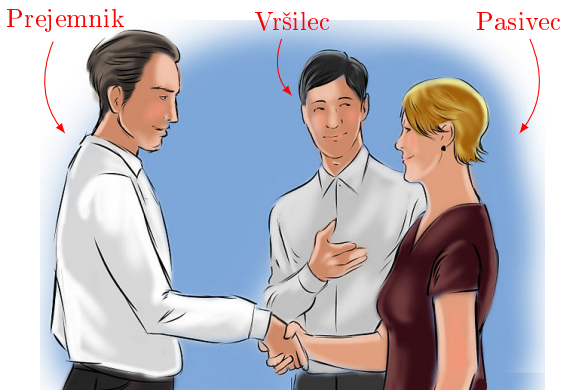
JESTI



2 Postavljanje samostalnikov v prostor

2.3 Udeleženske vloge

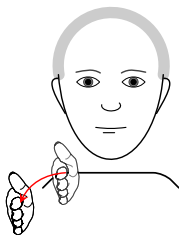
Kaj pa, če si ne moremo pomagati z zdravo pametjo (= so vsi samostalniki živi, premični in človeški)? V tem primeru moramo njihove udeleženske vloge prepoznati glede na **znakovni red** ali glede na **ujemanje**.



3 Ujemanje

3.1 Prostorski glagol v slovarju

- Glagol OBISKATI je v slovarju SZJ odkretan v nevtralnem prostoru:



(7) OBISKATI0

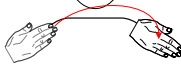
- Zahteva dva udeleženca: vršilca in pasivca (npr. OTROK in SOSED)

3 Ujemanje

3.2 Prostorski glagol v stavku

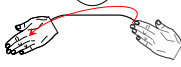
Imamo dve možnosti, kako bomo ti kretnji povezali v stavek:

(8) a.

	OTROK		OBISKATI1		SOSED
---	-------	---	-----------	---	-------



b.

	OTROK		OBISKATI2		SOSED
---	-------	---	-----------	---	-------



3 Ujemanje

3.3 Prilagajanje prostorskega glagola

Glagola v stavku ne odkretamo kot v slovarju, ampak ga prilagodimo:

- Začnemo v kretalnem prostoru udeleženca, ki ima vlogo višje
- Končamo v kretalnem prostoru udeleženca, ki ima vlogo nižje
- Seznam vlog:
 1. vršilec
 2. prejemnik
 3. pasivec

To prilagajanje glagolske kretnje imenujemo **ujemanje**.

3 Ujemanje

3.4 Prilagajanje prostorskega glagola – primer

Ujemalni glagoli spreminjajo svojo obliko (začetno + končno točko) v odvisnosti od tega, kje so bili odkretani njihovi udeleženci.

(9)



SOSED_a



_aPEČI_b



TORTA_b

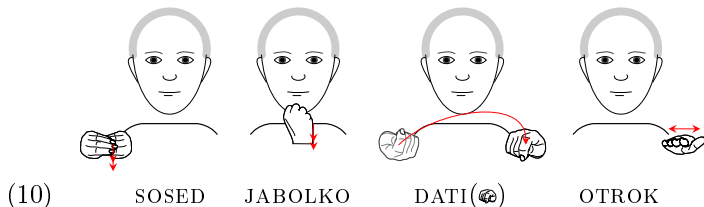
‘Sosed peče torto.’

(SZJ; 1.12.7)

3 Ujemanje

3.4 Prilagajanje prostorskega glagola – primer

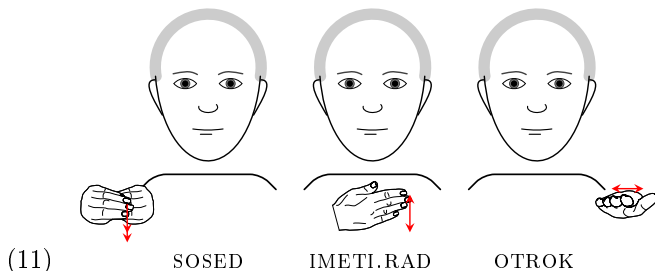
- V stavku imamo vršilca, prejemnika in pasivca.
- Glagol začnemo v kretalnem prostoru vršilca in ga končamo v kretalnem prostoru prejemnika (10).
- Pasivec ne sodeluje v ujemanju.
- Primer (10) torej pomeni, da je sosed jabolko dal otroku.



4 Obtelesni glagoli

4.1 Osnovni znakovni red

- IMETI.RAD je obtelesni glagol.
- Čeprav z njim ne moremo označiti ujemanja, je stavek (11) razumljiv
- Uporabili smo osnovni znakovni red za stavke z dvema udeležencema
- Prvi samostalnik je torej vršilec, drugi pa pasivec.



4 Obtelesni glagoli

4.2 Mimično ujemanje: nagib glave

Vendar stavki redko stojijo sami zase; njihov znakovni red se pogosto premeša zaradi drugih jezikovnih procesov (na primer poudarkov). V stavku z obtelesnim glagolom ne smemo premešati znakovnega reda, saj sicer ne bi več vedeli, kdo je vršilec in kdo pasivec.

(12)



$\text{FANT KL(P)}_a \quad \text{hl}_a \quad \text{aBRCNITI}_b$

‘Fant je brcnil žogo.’

ŽOGA_b

(SZJ; 2.1.1)

4 Obtelesni glagoli

4.3 Mimično ujemanje: smer pogleda

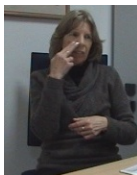
Pomagamo si lahko z mimičnim ujemanjem: nagib glave, smer pogleda.
A redko samo s tem.

(13) a.



SOSED_a

‘Sosed vidi delavca.’



$\frac{a \text{ eg } b}{a \text{ VIDETI } b}$



DELATI_b KL(P)_b

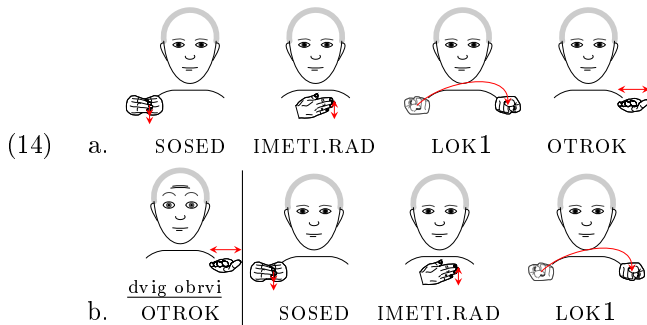


(SZJ; 1.2.11)

4 Obtelesni glagoli

4.4 Ročno ujemanje: LOK

- V stavek z obtelesnim glagolom dodamo LOK (14a).
- Sedaj lahko poudarimo kretnjo OTROK in znakovni red poljubno premešamo.
- Še vedno je jasno, kdo je vršilec in kdo pasivec (14b).

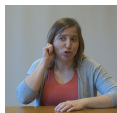
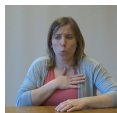
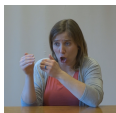


4 Obtelesni glagoli

4.5 Ročno ujemanje: LOK – primer LJUBITI

- Dodano kretnjo zaradi značilnega gibanja imenujemo LOK
- Znakovni red lahko spreminjamo, vendar bo vedno jasno, kdo je kdo.
- LOK začnemo v kretalnem prostoru udeleženca, ki ima višjo udeležensko vlogo, in končamo v kretalnem prostoru udeleženca, ki ima nižjo vlogo.

(15)



IX_a SOSED $_a$ IX_a

LJUBI

$_a$ LOK $_b$

ŽENSKO

‘Sosed ljubi žensko.’

(SZJ; DOC18n)

4 Obtelesni glagoli

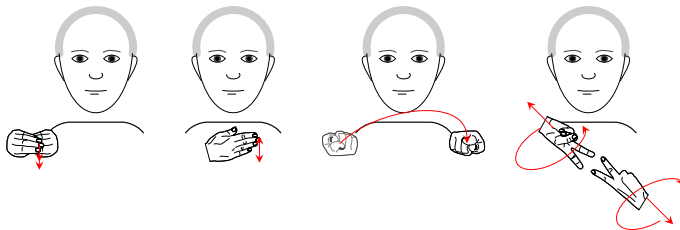
4.6 Kaj je LOK?

- LOK v stavku ničesar ne doda k slovarskemu pomenu glagola,
- Kretalci pogosto sploh ne vedo, da to kretnjo uporabljajo.
- LOK je **slovnična kretnja**.
- Verjetno nastal s povezavo dveh zaporednih **kazalnih kretenj**, kazalne kretnje pa so prav tako slovnične kretnje.
- Ker ujemanje pokaže namesto glagola in ker nima svojega lastnega pomena, je LOK **pomožni glagol**.
- Oglejmo si njegovo rabo.

4 Obtelesni glagoli

4.7 Kako se LOK uporablja?

LOK se uporablja le, če sta udeleženca živa in človeška. Primer (16) ni slovničen, ker je en udeleženec sicer živ in človeški (SOSED), drug udeleženec pa ni živ in ni človeški (ŠPAGETI).



(16) * SOSED IMETI.RAD LOK1 ŠPAGETI

4 Obtelesni glagoli

4.8 Kako se LOK uporablja?

Pomožni glagol se običajno nahaja neposredno za **leksikalnim glagolom** (17).

(17) SOSED_a IMETI.RAD **aLOK_b** OTROK_b.

Pomožni glagol LOK se uporablja z glagoli, ki ne morejo samostojno pokazati ročnega ujemanja. Pomožnega glagola LOK ne uporabljamo z glagoli, ki lahko sami pokažejo ročno ujemanje (OBISKATI):

(18) *SOSED_a _aOBISKATI_b **aLOK_b** OTROK_b.

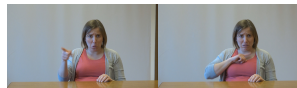
Pogosto se pomožni glagol uporabi tudi ob prehodnih glagolih, ki jim dodamo enega udeleženca (NALITI); ob glagolih z začetkom na telesu (VIDETI), obratnih glagolih (VZETI) in povratnih glagolih (ČESATI).

4 Obtelesni glagoli

4.8 Kako se LOK uporablja?

Primer s pol-obtelesnim glagolom:

(19)



IX_a

‘On me ne pozna.’

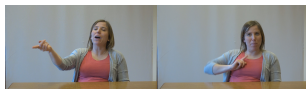
$\frac{hs}{NE-POZNATI}$

$_aLOK_1$

(SZJ; DOC19n)

Primer z glagolom brez primarnega gibanja:

(20)



IX_a

(SZJ; DOC20n)

$POZDRAVITI_a$

$_aLOK_1$

4 Obtelesni glagoli

4.8 Kako se LOK uporablja?

Primer s povratnim glagolom:

(21)



ŽENSKA



BRISAČA



KVADR



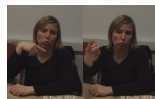
BRISATI_b



MOŠKI



BRISATI_b



aLOK_b

‘Ženska moškemu z brisačo obriše obraz.’

(SZJ; aux1n)

Primer z dodatnim udeležencem (prejemnikom):

(22)



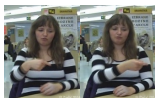
hl_a
MAMA



p
R1: NALIVATI
R2: KL(o)_b



MLEKO_b



bLOK_c



SIN

‘Mama sinu naliva mleko.’

(SZJ; 2.10.2)

Ujemanje v slovenskem znakovnem jeziku

5. Zaključek

1. V slovenskem znakovnem jeziku se glagol ujema s samostalniki, ki označujejo udeležence v dogodku.
2. V dogodku z dvema udeležencema bo praviloma eden umeščen na levo stran kretalnega prostora, drugi pa na desno stran kretalnega prostora.
3. Gibanje glagolove kretnje bo kretalec prilagodil tako, da bo glagol začel v tistem kretalnem prostoru, ki ustreza vršilcu, končal pa ga bo v tistem kretalnem prostoru, ki ustreza pasivcu.
4. Glagoli, ki so odkretani na telesu, ne omogočajo izražanja ujemanja med glagolom in samostalnikom s pomočjo rok.
5. V tem primeru kretalci ujemanje izrazijo:
 - mimično (smer pogleda, nagib glave in nagib telesa)
 - s pomožnim glagolom (LOK)